

_____ hokimligi
*maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasi*

_____ maktabgacha va
*maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi
___-umumiy o'rta ta'lim maktabi
tarix fani o'qituvchisi*

_____ning

*20__-20__-o'quv yili
5-6-sinflar bo'sh o'zlashtiruvchi
o'quvchilar uchun tarix fanidan
"YOSH TARIXCHI" NOMLI*

**TO'GARAK
HUJJATLARI**

To'garak a'zolari haqida ma'lumot

№	Familiya ismi va sharifi	Tug'ilgan sanasi	Sinfi	Manzili (to'liq)	Ota-onasi (Ismi sharifi)	Telefon (uy yoki mobil)	Izoh
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							
12.							
13.							
14.							
15.							

16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							
25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							

O'tkazilgan xona _____

20__-20__-o'quv yili bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar uchun tuzilgan "Yosh tarixshi"
to'garagining
ISH REJASI

№	Yillik ish reja mavzulari	Soat	Sana	Izoh
1.	Tarixiy manbalar			
2.	Kalendarlar tarixidan			
3.	Tarixda yil hisobi			
4.	Dunyo xaritasi tarixi			
5.	Eng qadimgi odamlar va ularning manzilgohlari			
6.	Qadimgi odamlarning turmush tarzi			
7.	Arxeologiya tarixidan			
8.	Qoyatosh suratlari			
9.	Yozuv – insoniyatning buyuk kashfiyoti			
10.	«Avesto» – ajdodlarimiz yaratgan ilk yozma tarixiy manba			
11.	Muzeylar			
12.	Yevropa va amerikada dastlabki sivilizatsiyalar			
13.	Qadimgi shaharlarning paydo bo'lishi			
14.	Dunyoning qadimgi davlatlari			
15.	Qadimgi dunyoning yetti mo'jizasi			
16.	O'zbekiston hududidagi qadimgi davlatlar			
17.	Tangalar – tarix guvohi			
18.	Savdo yo'llari			
19.	Yangi dengiz savdo yo'llarining ochilishi			
20.	Ishlab chiqarish texnikasining paydo bo'lishi			
21.	Transport vositalarining ixtiro etilishi			
22.	Aloqa vositalarining ixtiro etilishi			
23.	Maktab – bilim o'chog'i			
24.	Mirzo ulug'bek va uning akademiyasi			
25.	Yurt obodonchiligi, adabiyot va san'at			
26.	Yevropada ilm-fan kashfiyotlari			
27.	Turkiston ma'rifatparvarlari			
28.	To'maris va shiroq jasorati			
29.	Spitamening qahramonligi			
30.	Arablarga qarshi xalq ozodlik kurashi			
31.	Jaloliddin manguberdi xalqimizning milliy qahramoni			
32.	Sohibqiron Amir Temur			
33.	Rossiya imperiyasi va sovet mustamlakachiligi			
34.	O'zbekistonning tarixiy shaharlari			

Mashg‘ulotning mavzusi: Tarixiy manbalar

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta’limiy – o‘quvchilarga tarixiy manbalar haqida ma’lumot berish;

Tarbiyaviy – o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash;

Rivojlantiruvchi – olingan bilimlarni o‘z o‘rnida qo‘llay bilish;

Mashg‘ulotning usuli – Aralash, aqliy hujum, ajurli arra;

Mashg‘ulotning turi – yangi bilim, ko‘nikma va malaka hosil qilish.

Mashg‘ulotning jihozi – “Tarix” 5-sinf uchun darslik, “Qadimgi dunyo tarixi” asari, mavzuga oid ko‘rgazmali qurollar, plakatlar, tarqatma materiallar

Asosiy tushunchalar – sajdagoh, tarix, vatan, aziz joy;

Mashg‘ulotning borishi.

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

III. Yangi mavzu.

«Tarix» arabcha so‘z bo‘lib, «o‘tmish», «o‘tgan voqealar haqida hikoya» degan ma’nolarni anglatadi.

Tarix odamlarning eng qadimgi zamonlardan to hozirgacha bosib o‘tgan hayot yo‘li, bugungi hayotni qanday qurganligi haqida ma’lumot beradi. Tarixni o‘rganish orqali odamlarning uzoq va yaqin o‘tmishda nima bilan mashg‘ul bo‘lganliklarini, qanday yashaganliklari hamda qanday tarixiy voqealar yuz berganligini bilib olasiz. Manbashunos olimlar ularni sinchiklab o‘rganadilar va tarix fani uchun zarur ma’lumotlar to‘playdilar. Tarixiy manbalar, o‘z navbatida, moddiy (ashyoviy) va yozma manbalarga bo‘linadi.

Moddiy manbalar. Qadimgi odamlarning suyak qoldiqlari, ular yashagan makon, turarjoylarning, shuningdek, qal’a va shaharlarning, sug‘orish inshootlarining, uy-ro‘zg‘or hamda zebziyat buyumlarining qoldiqlari zarb etilgan tangalar, gerblar, muhrlar hamda mehnat qurollari moddiy manbalarni tashkil etadi. Moddiy manbalarni arxeologlar to‘plashadi. Ular o‘tmishda odamlar yashagan deb taxmin qilingan manzilgohlarda qazish ishlarini olib boradilar. Shu yo‘l bilan moddiy manbalarni tashkil etuvchi turli ashyolarni topadilar. Ularning yaratilgan vaqtini va yoshini aniqlaydilar. Yozma manbalar. Yozma manbalar tarixiy manbalarning muhim va asosiy turidir. Bundan qariyb besh ming yil avval ayrim xalqlar yozish uchun alohida belgilar yaratdilar. Qoyatosh va qattiq buyumlarga o‘yib tushirilgan bitiklar, hayvon terisi, daraxt po‘stlog‘i, keyinchalik qog‘ozga yozilgan yozuvlar, turli davrlarda yozilgan qo‘lyozmalar, kitoblar, shuningdek, arxivlarda saqlanayotgan tarixiy hujjatlar yozma manbalardir. O‘zbekiston tarixiga oid eng qadimgi yozma manba «Avesto» kitobidir. Unda qadimgi tariximizga oid juda qimmatli ma’lumotlar mavjud. Qadimgi Xorazm, sug‘d, baqtriya va turkiy yozuvlarida bitilgan yozma manbalar ham Vatanimiz tarixini o‘rganishda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, qadimgi Eron hukmdorlarining bitiklari, qadimgi Yunoniston (Gretsiya), Rim va Xitoy olimlarining asarlarida ham Vatanimiz tarixiga oid qimmatli ma’lumotlar yozib qoldirilgan.

Toshdan yasalgan mehnat quroli.

Devorga chizilgan rasm.

Toshga aylangan iz.

**Xat yozilgan
sopol.**

Oyoq	Yulduz	Omoch

**Rasmlarning mixxatli
belgilarga aylanishi.**

IV. Mustahkamlash. Mashg'ulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

Savol va topshiriqlar

1. Tarix fani haqida nimalarni bilib oldingiz?
2. Tarixiy manbalar nima va ular tarix fani uchun qanday ahamiyatga ega?
3. Moddiy (ashyoviy) va yozma manbalarni taqqoslang. O'xshash va farq qiluvchi jihatlarini aniqlang.
4. Vatanimizning qadimgi tarixi haqida yozib qoldirilgan yozma manbalar haqida so'zlab bering.

V. Baholash. Mashg'ulotda faol ishtirok etgan o'quvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Savollarga javob yozib kelish.

Maktab MMIBDO' _____ Sana _____ 20__yil

Mashg‘ulotning mavzusi: Kalendarlar tarixidan

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta’limiy – o‘quvchilarga Kalendarlar tarixihaqida ma’lumot berish;

Tarbiyaviy – o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash;

Rivojlantiruvchi – olingan bilimlarni o‘z o‘rnida qo‘llay bilish;

Mashg‘ulotning usuli – Aralash, aqliy hujum, ajurli arra;

Mashg‘ulotning turi – yangi bilim, ko‘nikma va malaka hosil qilish.

Mashg‘ulotning jihozi –”Tarix” 5-sinf uchun darslik, “Qadimgi dunyo tarixi” asari, mavzuga oid ko‘rgazmali qurollar, plakatlari, tarqatma materiallar

Asosiy tushunchalar – sajdagoh, tarix, vatan, aziz joy;

Mashg‘ulotning borishi.

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

III. Yangi mavzu.

Kalendar tarixi. «Kalendar» lotincha so‘z bo‘lib, o‘zbek tilida «qarz daftari», «har oyning birinchi kuni» degan ma’nomlarni anglatadi. Hayotimizda esa kalendar vaqtning kunlarga, haftalarga, oylarga va yillarga bo‘lib hisoblanishidir. Kalendarida yil, oy va kunlarning nomlari yozib qo‘yilgan bo‘ladi. Kalendarlar bizning bobolarimiz tomonidan «taqvim»lar deb yuritilgan.

Yil – Yerning Quyosh atrofida bir marta aylanib chiqishi uchun ketadigan vaqt o‘lchov birligi. Unga ko‘ra, bir yil 365 kunga, har to‘rt yilda esa bir marta 366 kunga teng bo‘lib keladi. Hozir dunyoning ko‘p davlatlarida, shuningdek O‘zbekistonda ham foydalanilayotgan kalendar «Grigorian kalendari» deb ataladi. Kalendarining vatani. Dastlabki kalendar qadimgi Misrda yaratildi. Misrliklar o‘zlari uchun hayot-mamot masalasi bo‘lgan Nil daryosining qachon toshishini kuzatganlar. Misrliklar Nil daryosining toshqiniga qadar kanallarni tozalab, to‘g‘onlarni tuzatib qo‘yishlari kerak edi. Kundalik kuzatuv daryoning keyingi toshqiniga qadar oradan 365 kun o‘tishini ko‘rsatgan. Shu tufayli misrliklar 365 kunni 30 kunlik qilib, 12 oyga bo‘lganlar. Qolgan besh kunni bayram kunlariga ajratib, yil oxiriga qo‘shimcha sifatida joylashtirganlar. Shu tariqa dastlabki kalendar vujudga keldi. Biroq, misrliklar yil hisobida 6 soatga yanglishgan edilar. Bu 6 soatlik farq har 4 yilda bir sutkalik xatolikni keltirib chiqargan. Yuliy kalendari. Qadimgi Rim davlati hukmdori Yuliy Sezar mil.av. 46-yilda yangi kalendar joriy etdi va yil boshini 1-yanvarga ko‘chirdi. Yangi kalendar Yuliy kalendari deb ataldi. Misrliklar kalendarida har 4 yilda to‘planib qoladigan bir kunni yo‘qotish uchun fevral oyi to‘rt yilda bir marta 29 kun davom etadigan qilib belgilandi. Fevral oyi 29 kun bo‘lib keladigan yilda bir yil 366 kunni tashkil etdi. Biroq, Yuliy kalendari bo‘yicha olib boriladigan yil hisobida ham xatolik bor edi. Bu xatolik tufayli dunyoda yil hisobi har 400 yilda 3 kunga orqada qolib bordi.

Yuliy Sezar.

YANVAR	FEVRAL	MART
Shu 1 8 16 22 29	Shu 1 5 12 19 26	Shu 1 5 12 19 26
Sen 2 9 16 23 30	Sen 2 9 16 23 30	Sen 2 9 16 23 30
Chu 3 10 17 24 31	Chu 3 10 17 24	Chu 3 10 17 24
Pay 4 11 18 25	Pay 4 11 18 25	Pay 4 11 18 25
Shu 5 12 19 26	Shu 5 12 19 26	Shu 5 12 19 26
Sen 6 13 20 27	Sen 6 13 20 27	Sen 6 13 20 27
Chu 7 14 21 28	Chu 7 14 21 28	Chu 7 14 21 28
APRIL	MAY	IYUN
Shu 1 2 9 16 23 30	Shu 1 2 9 16 23 30	Shu 1 2 9 16 23 30
Sen 3 10 17 24	Sen 3 10 17 24	Sen 3 10 17 24
Chu 4 11 18 25	Chu 4 11 18 25	Chu 4 11 18 25
Pay 5 12 19 26	Pay 5 12 19 26	Pay 5 12 19 26
Shu 6 13 20 27	Shu 6 13 20 27	Shu 6 13 20 27
Sen 7 14 21 28	Sen 7 14 21 28	Sen 7 14 21 28
IYUL	AVGUST	SENTABR
Shu 1 2 9 16 23 30	Shu 1 2 9 16 23 30	Shu 1 2 9 16 23 30
Sen 3 10 17 24 31	Sen 3 10 17 24	Sen 3 10 17 24
Chu 4 11 18 25	Chu 4 11 18 25	Chu 4 11 18 25
Pay 5 12 19 26	Pay 5 12 19 26	Pay 5 12 19 26
Shu 6 13 20 27	Shu 6 13 20 27	Shu 6 13 20 27
Sen 7 14 21 28	Sen 7 14 21 28	Sen 7 14 21 28
OKTABR	NOYABR	DEKABR
Shu 1 2 9 16 23 30	Shu 1 2 9 16 23 30	Shu 1 2 9 16 23 30
Sen 3 10 17 24 31	Sen 3 10 17 24	Sen 3 10 17 24
Chu 4 11 18 25	Chu 4 11 18 25	Chu 4 11 18 25
Pay 5 12 19 26	Pay 5 12 19 26	Pay 5 12 19 26
Shu 6 13 20 27	Shu 6 13 20 27	Shu 6 13 20 27
Sen 7 14 21 28	Sen 7 14 21 28	Sen 7 14 21 28
Chu 8 15 22 29	Chu 8 15 22 29	Chu 8 15 22 29
Pay 9 16 23 30	Pay 9 16 23 30	Pay 9 16 23 30

Grigorian kalendari.

Kalendardagi bu xatolik milodning 1582-yiliga kelib 10 kunni tashkil etdi. Oqibatda 1583-yilda bahorgi tengkunlikning 21-martga emas, 11-martga to‘g‘ri kelib qolishi xavfi tug‘ildi. Grigorian kalendari. Bu

xavfni bartaraf etish maqsadida Rim papasi Grigoriy XIII boshchiligida yangi kalendar joriy etildi. U yuqorida ta'kidlanganidek, «Grigorian kalendar» deb ataldi. Bu kalendarni joriy etganlar taklifi bilan 1582-yilning 4-oktabr kuni nihoyasiga yetgach birdaniga 15-oktabrga o'tildi, ya'ni o'rtadagi 10 kun tashlab yuborildi.1 Yuliy kalendar bo'yicha yil hisobida vujudga kelgan 10 kunlik farq shu yo'l bilan barham topdi. Bahorgi tengkunlik yana 21-martga to'g'ri keladigan bo'ldi. Avvalgi xatolik yana takrorlanmasligi uchun fevral oyining har 400 yilda 100 marta o'rniga 97 marta 29 kun, har 400 yilida 300 marta emas, 303 marta 28 kun bo'lib kelishi belgilab qo'yildi.

Savol va topshiriqlar

1. Kalendar va uning ahamiyati haqida nimalarni bilib oldingiz?
2. Nima uchun bir yil 365 yoki 366 kundan iborat ekanligini izohlab bering.
3. Qadimgi misrliklar kalendarni qanday yaratgan edilar va bu kalendaridagi xatolik nimadan iborat edi?
4. Yuliy kalendarini misrliklar kalendarini bilan taqqoslang.
5. Grigorian kalendarining joriy etilishiga nima sabab bo'ldi va unda Yuliy kalendaridagi xatolik qanday bartaraf etildi?

IV. Mustahkamlash. Mashg'ulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

V. Baholash. Mashg'ulotda faol ishtirok etgan o'quvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Savollarga javob yozib kelish.

Maktab MMIBDO' _____ Sana _____ 20__yil

Sana: “ ” _____ 20 __-yil.Sinflar: _____.To‘garak rahbari: _____

Mashg‘ulotning mavzusi: Tarixda yil hisobi

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta‘limiy – o‘quvchilarga Tarixda yil hisobi haqida ma‘lumot berish;

Tarbiyaviy – o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash;

Rivojlantiruvchi – olingan bilimlarni o‘z o‘rnida qo‘llay bilish;

Mashg‘ulotning usuli – Aralash, aqliy hujum, ajurli arra;

Mashg‘ulotning turi – yangi bilim, ko‘nikma va malaka hosil qilish.

Mashg‘ulotning jihozi –”Tarix” 5-sinf uchun darslik, “Qadimgi dunyo tarixi” asari, mavzuga oid ko‘rgazmali qurollar, plakatlar, tarqatma materiallar

Asosiy tushunchalar – sajdagoh, tarix, vatan, aziz joy;

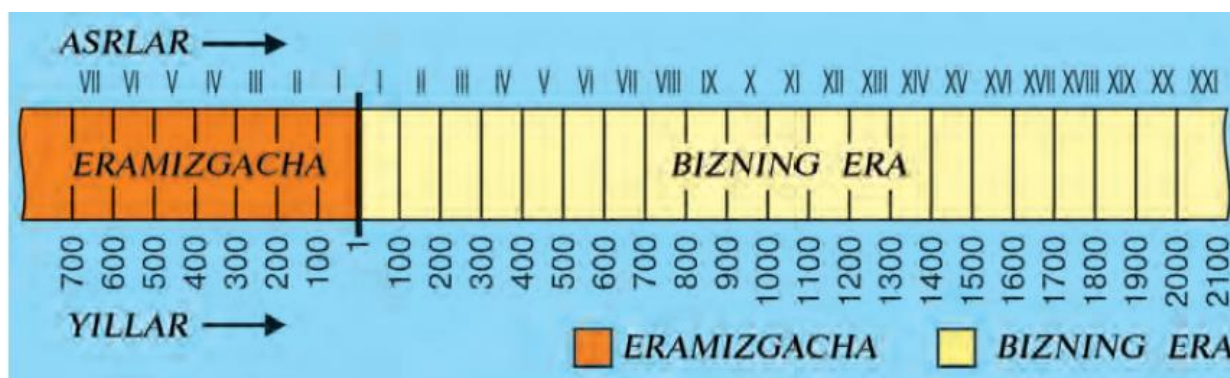
Mashg‘ulotning borishi.

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

III. Yangi mavzu.

«Milod» va «era» tushunchalari. Hozir dunyodagi davlatlarning ko‘pchiligida, jumladan O‘zbekistonda ham milodiy yil hisobi qo‘llanadi. (Siz bilan biz yashayotgan yil milodiy yildir). Milodiy yil hisobiga Iso payg‘ambar tug‘ilgan yil asos qilib olingan.

Milod (arabcha so‘z bo‘lib, o‘zbek tilida «tug‘ilish» degan ma‘noni anglatadi) – hozirgi yil hisobimizning boshi. Tarix kitoblarida «milod» so‘zining o‘rnida «era» so‘zi ham ishlatiladi. «Era» so‘zi «boshlang‘ich raqam», ya‘ni yil hisobining boshi ma‘nosini anglatadi. Milodiy yil hisobida 1-yanvar yil boshi deb e‘tirof etilgan. U hozirgi yilimiz boshlangan birinchi kundir. Tarix kitoblarida, Iso payg‘ambar tug‘ilganidan avval bo‘lib o‘tgan voqealarga nisbatan «miloddan avvalgi» (qisqacha: mil. avv.) iborasi qo‘shib yoziladi. (Masalan: «Miloddan avvalgi IV–III asrlarda lotin alifbosi yaratilgan»). Milodgacha yil hisobi. Milodgacha turli xalqlar yil hisobini turlicha olib borganlar. Masalan, dastlab yil hisobini ekinlarning hosilini yig‘ishtirib olish boshlangan kundan boshlaganlar va uni yilning birinchi kuni deb belgilab qo‘yganlar. Qadimgi yunonlarda esa yil hisobi birinchi Olimpiya sport o‘yinlari o‘tkazilgan yildan boshlangan. Rimliklar esa Rim shahriga asos solingan yildan boshlaganlar. Siz tarixni o‘rganishda yana bir holatni yodda tutingki, tarix fanida tarixiy voqea va hodisalar ro‘y bergan asr Rim raqamida yoziladi. Masalan, I (1), II (2), III (3), IV (4), V (5), VI (6), VII (7), VIII (8), IX (9), X (10), XI (11), XII (12), XIII (13), XIV (14), XV (15), XVI (16), XVII (17), XVIII (18), XIX (19), XX (20), XXI (21) asr. XXI (21) asr 2001-yilning 1-yanvar kundan boshlangan.

I=1	XV=15
II=2	XVII=17
III=3	XX=20
IV=4	XXV=25
V=5	XXX=30
VI=6	XL=40
VII=7	L=50
VIII=8	C=100
IX=9	D=500
X=10	M=1000

Rim raqamlari.

Yurtimizda ajdodlarimiz sugʻdiy, xorazmiy, muchal va hijriy kabi yil hisoblaridan foydalanganlar. Hijriy yil hisobi. Dunyoning qator davlatlarida hijriy yil hisobi ham qoʻllaniladi. U Arabistonda yaratilgan. Bu yil hisobiga paygʻambarimiz Muhammad (s.a.v.)ning milodiy 622-yilning 16-iyulida Makka shahridan Madina shahriga hijrat qilgani, yaʼni koʻchgan vaqti asos qilib olingan. Bu sanadan hijriy birinchi yil boshlandi. Oʻzbekiston Respublikasida hijriy yil hisobidan diniy marosimlar va bayram kunlarini belgilashda foydalaniladi. Xronologiya tushunchasi. Tarixda yuz bergan voqea va hodisalarning vaqtini aniqlash juda muhimdir. Busiz tarix fanini mukammal yaratib boʻlmaydi. Tarixda yuz bergan voqea va hodisalarning vaqtini aniqlashda tarixchi olimlar xronologiya faniga murojaat qiladilar. Xronologiya vazifasiga koʻra tarix faniga yordamchi fandır. Bu fan yordamida olimlar qaysi tarixiy voqea va hodisa qachon roʻy berganligini aniqlaydilar, ularning roʻyxatini tuzadilar.

Savol va topshiriqlar

1. Milod va era tushunchalarining mazmuniga izoh bering.
2. «Miloddan avvalgi» iborasi nimani anglatadi?
3. Qadimda yil hisobi qanday olib borilgani haqida nimalarni bilib oldingiz?
4. Milodiy va hijriy yil hisoblariga qanday voqealar asos qilib olinganligini taqqoslang, ularning oʻxshash va farq qiluvchi jihatlarini aniqlang.
5. Xronologiya nima va u tarix fani uchun qanday ahamiyatga ega?

IV. Mustahkamlash. Mashgʻulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

V. Baholash. Mashgʻulotda faol ishtirok etgan oʻquvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Savollarga javob yozib kelish.

Maktab MMIBDOʻ _____ Sana _____ 20__yil

Sana: “ ___ ” _____ 20__ -yil.Sinflar: _____.To‘garak rahbari: _____

Mashg‘ulotning mavzusi: Dunyo xaritasi tarixi

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta’limiy – o‘quvchilarga dunyo xaritasi tarixi haqida ma’lumot berish;

Tarbiyaviy – o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash;

Rivojlantiruvchi – olingan bilimlarni o‘z o‘rnida qo‘llay bilish;

Mashg‘ulotning usuli – Aralash, aqliy hujum, ajurli arra;

Mashg‘ulotning turi – yangi bilim, ko‘nikma va malaka hosil qilish.

Mashg‘ulotning jihozi –”Tarix” 5-sinf uchun darslik, “Qadimgi dunyo tarixi” asari, mavzuga oid ko‘rgazmali qurollar, plakatlar, tarqatma materiallar

Asosiy tushunchalar – sajdagoh, tarix, vatan, aziz joy;

Mashg‘ulotning borishi.

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

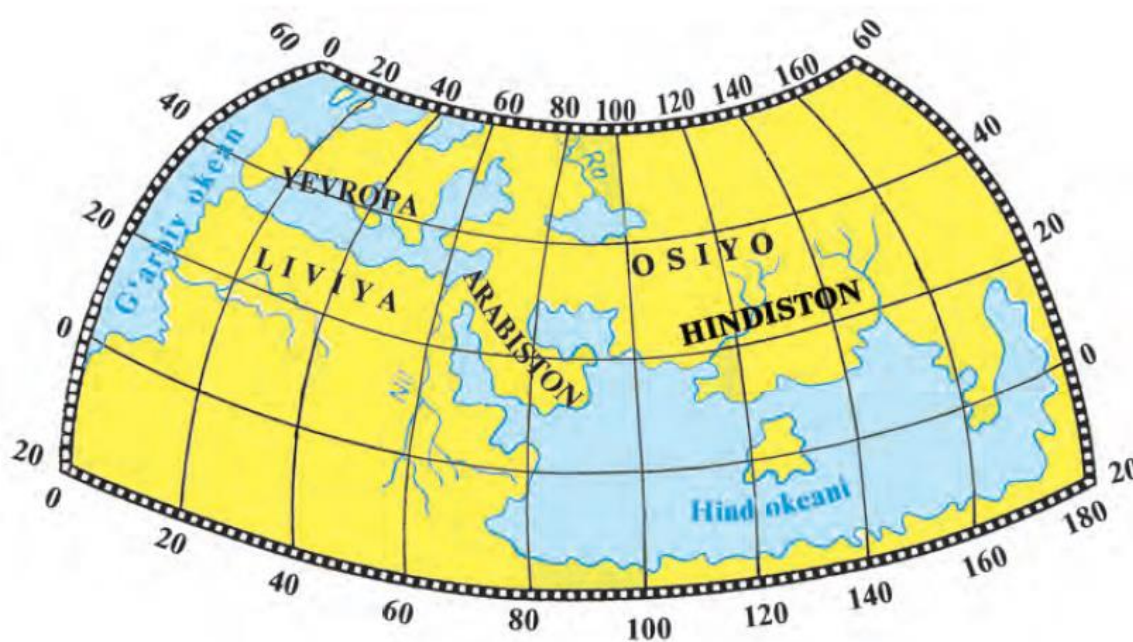
III.Yangi mavzu.

Dastlabki xaritalar. Shunday fanlar borki, ularni xaritasiz o‘rganish juda qiyin kechadi. Tarix va geografiya fanlari shunday fanlar hisoblanadi. Turli xalqlar o‘rtasida savdo aloqalarining o‘sishi, harbiy yurishlar va uzoq o‘lkalarga uyushtirilishi lozim bo‘lgan sayohatlar xaritalarning yaratilishiga sabab bo‘ldi. Miloddan avvalgi III asrda qadimgi yunon olimi Eratosfen birinchi bo‘lib Yer meridiani yoyi uzunligini hisoblab chiqqan va yer yuzining xaritasini tuzgan.1 Bu xaritada Janubiy Yevropa, Shimoliy Afrika va G‘arbiy Osiyo tasvirlangan.

Qadimgi yunon olimi Ptolemey, buyuk bobolarimiz Muhammad al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy va Mahmud Qoshg‘ariylar ham o‘z davrlari uchun muhim xaritalar yaratgan edilar. Globusning yaratilishi. Globus – yer sharining kichik masshtabdagi sharsimon nusxasidir. Tarix va geografiya fanlarini o‘rganishda globus ham muhim ahamiyatga ega. Globusda yer yuzasi juda kichraytirilgan holda tasvirlanadi. Buyuk bobomiz Abu Rayhon Beruniy o‘z davri uchun ancha mukammal globus yaratishga erishdi.

Globus.

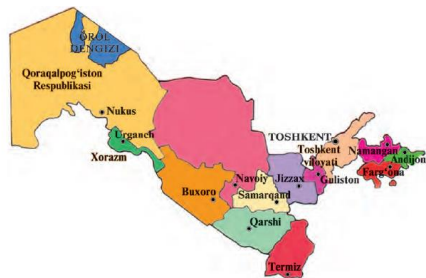
Ptolemey xaritasi.

XV asrda Samarqandda – Mirzo Ulug‘bek rasadxonasida yanada mukammalroq globus yaratildi. Afsuski, bu globus Ulug‘bekning o‘limidan keyin yo‘q qilib yuborildi. XV asr oxirlarida esa nemis geografi va sayyohi Martin Bexaym «Yer olmasi» deb atalgan globus yaratdi. Bu globus o‘zida Amerika qit‘asining kashf etilishi arafasidagi Yer yuzasini aks ettirgan.

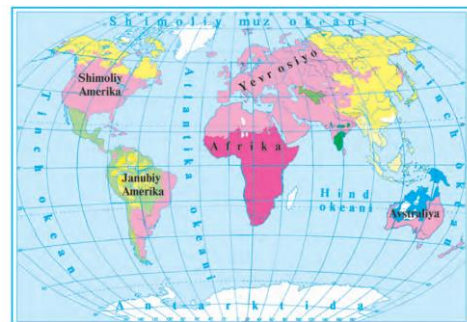
Zamonaviy xaritalar. Hozirgi tarix va geografiya darslarida zamonaviy xaritalardan foydalaniladi. Bu xaritalarning zamonaviy deb atalishiga sabab – ular xarita yaratish uchun zarur bo‘lgan barcha talablarga amal qilingan holda yaratilganligidadir. Binobarin, ular har jihatdan mukammal xaritalardir. Tarix darslarida, asosan, «Dunyo siyosiy xaritasi»dan, mavzuli (u yo ki bu tarixiy hodisani aks ettiruvchi xaritalar; u yoki bu davlatning turli asrlarga oid joylashishi, dunyoning ma‘lum bir tarixiy davrdagi siyosiy holatini aks ettiruvchi xaritalardan, shuningdek, «O‘zbekiston Respublikasining siyosiy-ma‘muriy xaritasi»dan foydalaniladi. Siyosiy xarita jahondagi davlatlarning qit‘alar bo‘yicha bugungi joylashuvi holatini aks ettiruvchi xaritadir. Siyosiy xaritada davlatlarning nomi, chegaralari va davlat poytaxtlari aks ettiriladi. «Siyosiy-ma‘muriy xarita» deyilganda esa davlatning qanday tarkibiy qismlar (viloyatlar, tumanlar va ularning markazlari)ga bo‘linganligi aks ettirilgan xaritalar tushuniladi. Masalan, O‘zbekiston Respublikasining siyosiy-ma‘muriy xaritasida Qoraqalpog‘iston Respublikasi va 12 viloyat, ularning markazlari, shuningdek, tumanlarning markazlari aks etgan. Ayni paytda davlatimiz chegarasi belgilab qo‘yilgan.

Abu Rayhon Beruniy xaritasi.

O‘zbekiston Respublikasi hududining xaritadagi tasviri.

Hozirgi dunyoning xaritadagi tasviri.

Savol va topshiriqlar

1. Xarita nima va u tarix fanini o‘rganishda qanday ahamiyatga ega?
2. Dastlabki xaritalar qayerlarda va kimlar tomonidan yaratilgan?
3. Globus nima va u nima uchun kerak?
4. Qanday xaritalar zamonaviy xaritalar deyiladi? Ularga misollar keltiring

IV. Mustahkamlash. Mashg‘ulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

V. Baholash. Mashg‘ulotda faol ishtirok etgan o‘quvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Savollarga javob yozib kelish.

*v**eb**-saytimiz: **Zokirjon.com***

Hujjat Word variantda beriladi.

Zokirjon Admin bilan

90-530-00-68 nomerga murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog‘lanishingiz yoki nza4567 izlab telegramdan yozishingiz so‘raladi.

Telegramda murojaatingizga o‘z vaqtida javob beriladi

Tarix fanidan 5-6-sinf bo‘sh o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarga 34 soatli to‘garakni to‘liq holda olish uchun telegramdan yozing.

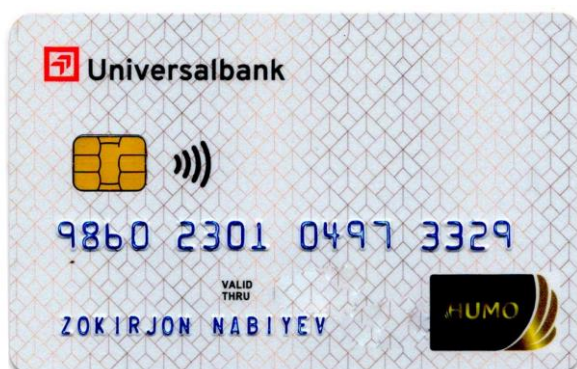
Narxi: 15 ming so‘m

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To‘lov uchun: UZCARD *880*9860230104973329*summa#

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.

To‘liq holda olganingizdan so‘ng:

Faqat o‘zingiz uchun foydalaning.

Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.

Internet orqali veb-saytlarga joylamang.

Kanal va gruppalarga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.